

BALOGH MIHÁLY

**Lappangó 1848-as kisnyomtatványok
egy iskolai könyvtárban**

A kunszentmiklósi Damjanich János Gimnázium (volt Baksay Sándor Református Gimnázium) régi folyóiratainak gyűjteményében két bekötött példánya is megvan a *Pesti Hírlap* 1848-as évfolyama első felévének. Az egyiknek a lapjai közé volt tulajdonosa 17 különféle egyéb nyomtatványt sorolt be — érkezésük sorrendjében és időpontja szerint — s így köttette be a fél évfolyamot. A bekötött (elrejtett?) nyomtatványok műfaja és tartalma vegyes. Van köztük két újság (a *Marczius Tizenötödike* április harmadikai és negyedikei száma), van egy „Melléklap a' Pesti Hírlaphoz”, hét program, illetve előfizetési fölhívás (*Dongó, Jelenkor, Nép Barátja, Reform, Új Hírlap, Radical Lap, Népelem*), egy fölhívás a „Moses vallású magyarokhoz”, egy „Kivonat a Hitelintézet alapszabályairól” Kossuth pénzügyminiszter aláírásával, egy „Választmányi jegyzőkönyvi kivonat” a „Pesti állandó választmány”-tól, valamint három követválasztási proklamáció: kettő Petőfitől, egy meg Jerney Jánostól. A nyomtatványok többségét sikerült azonosítani a tárgyban leggazdagabb anyagú közgyűjteményekben.¹ Három nyomtatványunk viszont igen nagy valószínűséggel unikum, ezeket nem őrzik a vizsgált gyűjtemények, de a korrall és a témával (Petőfi követválasztása!) foglalkozó szakirodalom sem tud létező példányáról (Petőfi kiáltványa), nem ismeri a nyomtatvány szövegét (választmányi jegyzőkönyvi kivonat), illetve egyáltalán nem ismeri a nyomtatványt (Jerney kiáltványa).

I. **Választmányi jegyzőkönyv kivonata.** Pesten martius 20-án 1845. [1848!] Degré Alajos h. jegyző.
Nyomatott Landerer és Heckenastnál. [1] p., [22] sor, 43 × 26 cm

Választmányi jegyzőkönyv kivonata.

A' Kis Kun kerületi ellenzéki küldöttség, a' fő városból támadt reformügyek iránti tökéletes rokonszenvét// nyilvánítván, a' saját kebliekben felállított őrsereg egyenruhásait bemutatá, azon őszinte polgári nyilvánítással, hogy// a' köz jó, a' haza érdeke, és minden következhető vész esetében, a' Pesti állandó választmány intézkedései alá ren-// deli azt.//

Továbbá Szluha Imre kerületi főkapitány ellen törvénytelen 's önkényes eljárásai ellen, ki elég törvény-// telenül százados szabadságaikat aláásni nem idegenkedett, emelt a' küldöttség érzékeny panaszszát előadván: mi-// ként az elsorolhatlan galásdágai [!] mellett 10 évi számadással is tartozik; a' küldöttség egész bizalommal felkéri a'// megbízott választmányt, hogy nyújtson módot Szluha Imrét

¹ A Petőfi Irodalmi Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, valamint a tárgyban leggazdagabb anyagú Országos Levéltár aprónyomtatvány-táraiban.

Választmányi Jegyzőkönyv kivonata.

A' Kis Kun kerületi ellenzéki küldöttség, a' fő városból támaszt reformügyek iránti tökéletes rokonszenvet nyilvánítván, a' saját közbülső felállítású őrsereg egyesítését bemutatá, azon őrszint polgári nyilvánítással, hogy a' kár já, a' hazá érdeke, és minden következtető véss esetében, a' Pesti állandó választmány intézkedései alá rendelést.

Továbbá Szilaha Imre kerületi főkapitány ellen törvénytelen és szabályos eljárás ellen, ki elég törvénytelenül százados szabadságukat átadni nem idegenkedett, oncolt a' küldöttség érzékeny panaszzal előadván: miként az elcsorohatlan gólyasági mellett 10 évi számúval is tartozik; a' küldöttség egész bizalommal felkéri a' megbízott választmányt, hogy nyújtsa módot Szilaha Imre számúára vonatkozó, a' kerület roppant szerencsétlenségére szellemi és anyagi elnyomására oly sokáig hiárolt hivatalától elmozdítani.

A' megbízott választmány egész méltánylással fogadván a' küldöttséget, és hazafai örömmel jegyzőkönyvvel közölte, mondott a' dörök Kis-kun-polgártársaknak, a' hazá védelmére oly lelkesen felajánlott bizodalomért.

Azért Szilaha Imre főkapitány eljárására nézve ismeretes a' választmány előtt, a' szabad kerület elnyomott állása, és tudva van, hogy az iránt az országgyűlésre beadott petíciók mily ármányos uton elnyomottak, és azért a' választmány a' kérdést igen igazságosnak találja, de e' pillanatban egyebet nem tehet, mint azt, hogy az igen tisztelt küldöttséget gr. Batthyány Lajos miniszter-elnökön utalja egy petícióval elvétel követelvény, hogy a' jelen miniszterium alatt ez eféle ügyek megörvösöltsenek. Egyebant a' választmány a' Kis-kun kerületi polgár-társaknak az ügy szentségét, és tisztaságát ajánlván, jelszókint mondja, mindenké felül **rend és szabadság!**

Pestis martius 20-án 1845.

Degré Alajos,

h. jegyző.

Nyomatott Landerer és Heckenstall.

1. ábra

számadásra vonhatni, 's a' kerület roppant szerencsétlen-// ségére szellemi és anyagi elnyomására olly sokáig bitorolt hivatalától elmozdítani.//

A' megbizott választmány egész méltánnyal fogadván a' küldöttséget, és hazafui örömmel jegyzőkönyvi-// leg köszönetet mondott a derék Kiskun-polgártársaknak, a' haza védelmére olly lelkesen feljárnott bizodalomért.//

Azután Szluha Imre főkapitány eljárásaira nézve ismeretes a' választmány előtt, a' szabad kerület elnyomott// állása, és tudva van, hogy az iránt az országgyűlésére beadott petitiok milly ármányos uton elnyomattak, és azért a'// választmány a' kérést igen igazságosnak találja, de e' pillanatban egyebet nem tehet, mint azt, hogy az igen tisztelt// küldöttséget gr. Batthyány Lajos minister-elnökhoz (!) utalja egy petitióval, elvbül következtén, hogy a' jelen ministe-// rium alatt ez eféle ügyek megorvosoltatnak. Egyébíránt a' választmány a' Kiskun kerületi polgár-társaknak az ügy// szentségét, és tisztaságát ajálván, jelszókint mondja, mindenek felett rend és szabadság!

Pesten martius 20-án 1845.

Degré Alajos,
h. jegyző.

Nyomatott Landerer és Heckenastnál.

Az időrendben első *Választmányi jegyzőkönyv kivonata* kulcsdokumentum a Pesti Központi Választmány és az ún. Kiskun Kerületi Ellenzék kapcsolatának történetéhez. E témában Mezősi Károly végzett alapos feltáró munkát.,² de — miközben forrásai többször hivatkoznak az Ellenzék küldöttségének fogadtatására a Választmányban, sőt magára a választmányi határozatra is, — a jegyzőkönyvi kivonat szövege hiányzik a hivatkozott dokumentumok közül.³ A röpirat dátumának föltűnő nyomdahibáját (1845!) alighanem az ügy sürgőssége, s a nyomda e napokban jellemző túlterheltsége okozta.⁴

A nyomtatvány tartalmával kapcsolatban megjegyzendő még, hogy Szluha Imrét, a Jászkunság nádori főkapitányát két hét múlva, április negyedikén hármas

² Mezősi Károly: *Petőfi megbuktatása a szabadszállási követválasztáson*. In: *Petőfi és kora*. Bp., Akad. K., 1970. 515–537.

³ Mezősi K.: *i.m.* 552–554.

⁴ A Mezősi tanulmányában is hivatkozott forrásokhoz illeszthetjük ezt a jegyzőkönyvi kivonatot, valamint a *Pesti Hírlap* március 21-i számának egy rövid közleményét: „Mártius 20-kán a közesendi választmány előtt megjelent egy számos és fényes küldöttség a Jász-kunok részéről, kik azon örvendetes hírt hozák, miszerint a Jász-kunság a reformok iránt teljes rokonszenvét kijelenti. Bemutaták egyszersmind a köztük felállított nemzetőrség néhány férfiasandeli tagjait, szükség esetében feljárnván a középponti választmány rendelkezésre ezen jász-kun őrség szolgálatát. Mi is örömmel fogadtatott. Továbbá Szluha Imre eddigi főkapitány elleni panaszait előadván a küldöttség, kérte a választmányt, hogy annak elmozdítását elősegítse. Ez iránt a választmány, utasítá a választmányt az ujonnan alakult magyar minisztérium bekövetkezendő rendeletei iránt való bizalomra.” (5. sz., 240.) Az itt teljes terjedelemben közölt hír (amely Mezősi figyelmét elkerülte) tartalmában feltűnően egyezik a jegyzőkönyvi kivonattal. A március 20-án Pestre érkezett kunszentmiklósi, azaz Kiskun Kerületi Ellenzéki (és nem Jász-kun!) küldöttség a kapott határozattal azonnal megjelent a nyomdában, és rögtön kérte a határozat sokszorosítását, hiszen a Pesttől 70 km-re lévő Kunszentmiklós előjárósága már másnap postára adta a 24 testvér jászkun községhez intézett körlevelét, hozzá mellékelve a jegyzőkönyvi kivonatot.

Kiskún honfi- és polgártársaimhoz.

A sors engem is polgári sorsba íktatott azon kis hazának, mely a márcziusi dicső napok előtt, kiváltságokban irott malasztjainál fogva szabadnak nevezte ugyan magát, de nemi kormányzó főbb hivatalnokai kényurassága alatt majdnem szolgasságig törpítettet le.

Valamint közösek volának fájdalmim kún véreimével a minden áldos javításra törekvést elfojtó zsarnok hatalom korában úgy most, az öröm, melyet a visszanyert s csebbe lepettett joggyakorlás minden becsületet kebelben előőz, kétszeres mértékben dagasztja mellemet. Kétszeresen mondom; mert amár mint előkelő kún hirtokos és élve készülséggel felruházott egyén, nem csak remény nélkül állék szülőföldemen lelki erőmet kifejehtni, hanem már régebben, ott megkezdett pályám küszöbén, méltatlanságok, ne mondjam bucaurattai fondorkodások által megfosztattam azon edes reménytől, hogy, melyen gyökerezeti szabadelmüségemmel fogva, oly annyira alázott verra-konin közt nyugalommal élhessem le napjaimat. Innen történt, hogy ősi javaimtól tovább vonulva, s nagyrészt megvalva, nemaz ott rendszereti alacsony csuszás-mászás és nepulimusi kárhözatos pártfogás utján, hanem a hon anyavárosában személyes tehetéseim súlyánál fogva érdemeljem ki azon állást, melyet közjóra munkálva maiglan viselek.

Felédre azonban a múlt idők mostolosságait, jelenem legedesh kötelességemnek érzem, polgártársaimmal együtt élvezni azon jogokat, miknek józan alkalmazására minden honfi, ki magában erőt érez, egyiránt hivatva van.

Nem akarok sehol bármínó nygben igazán vezérezerepet viselni. Tavol legyen! Ezért munkával párosulva csendben eddig állott eltem napjai eléggé kezeskednek. Nem szándokom bizalmatlanság magyát hinteni polgártársaim közé; de, hogy némi figyelemzetéssimmel anyagot nyújtsak a nemzeti gyűlésre küldendő kiskún követ' elválasztása iránti előleges tanácskozmány- és értekezés szövegére: az illedelemet és szerénységet távol sem látom avval megsérve lenni, sőt olyasmire jogosítva érzem magam, annál is inkább, mivel a választáshoz személyesen részt venni önigba engedendik körülményim.

Nagy baja volt az eddigelő a kún népnek, miszerint a hivatalos tekintetűek szilbaszó karjai közt ringatva csak oly egyénekben kénytelenítették méltatlani a polgári érdemet, kiknek egyszersmind tisztif intézkedéseitől, befolyásától függő vala. Ebből származott, hogy kerületinkben általában fogva hivatal előtt nyomtatékok embernek, nem pedig ember a hivatalnak. Sőt, a tisztikar zart körén kívül álló bármínó mivel és szilárd jellemű egyén, ha a közügyekhez szózatával járulni vagy hivatalbeliek eljárása ellen panaszolkodni merészelt, csak megéste, üldözésre, végül hirtörre tarthatott számot. — E' bessi hatalom által előőzött s gyámolva gyámoli tévtonok s hibás elvek-megszolgalelküség' ideje azonban háta: már lejárván; igenis méltó, mikép szabad kerületünkbeli örökre számúzettsenek; kiváltkép most, a követválasztásnál ily zavarárs eszmék többé föl ne tájjanek; és merőben szilárd jellem, és tudományos műveltség vetlessenek működésünkkel az érdemek mérlegébe.

Edeaz honunk jelenem rendkívül veszélyes állapot előésarnokánál áll. A bongyülésen megjelentő követek lelkesége, helyes tapintata, a bel- és kül viszonyok alapos ismerete azon főkéllékek, miknek öszvehangzó közreműködése által hárihatóni el a fenyegető romlás, kifejezhetőni s bizos alpra fektethetni a nemzet új szabadságát.

Válasszanak azért önök, polgártársaim oly egyent követit, kit nem kerületi hivataloskodás, ezen érdemnek hiúu — sőt gyakorta halgául kereszlet' sajátás, — hanem polgári erény, jelesen hazaszeretne és kellő értelmesség' fűnteli ki a nép sorából; ki a nemzet boldogságának eszközéséhez férfiasan járulni tud, mer és akar egyszersmind; kinek lelkierte népmóma's labnyaló eszmék által soha meg nem volt fertőzletve. — Tegyük felre minden mellékes nézeteket, nia a' magyzeru célznak elérését bármí részben hiúság mártalekáiul vetnek oda. Igényli ezt a' Jász-kún kerületi belszerkezetének a' jövő nemzetgyülésen részletes intézkedés alá vetetése is. — Éljen a' szabadság, egyenlőség és testvériség!

Pesten, jun. 5-ken 1848.

Jersei János s. k.

h. ügyész, az országos statistikai hivatal- és magyar tudományos társaság' rendes tagja.

kerületi közgyűlésen hívták vissza a követségből, s mozdították el főkapitányi tisztségéből.⁵ A Kiskun Kerületi Ellenzék kunszentmiklósi tagjai pedig a júniusi szabadszállási követválasztás idején töltenek majd be fontos szerepeket — Petőfi mellett, vagy éppen ellene.

II. Kiskún honfi- és polgártársaimhoz. Pesten, jún. 5-kén 1848. [ny. n.] Jernei János s. k. [1] p., [51] sor, 38 × 24 cm

Kiskún honfi- és polgártársaimhoz.

A' sors engem is polgárai sorába iktatott azon kis hazának, mely a' mareziusi dicső napok előtt, // kiváltságokban irott malasztjainál fogva szabadnak nevezé ugyan magát, de némi kormányzó főbb // hivatalnokai kényurasága alatt majdnem szolgaságig törpítettett [!] le. //

Valamint közösek valának fájdalmim kún véreiméivel a' minden üdvös javításra törekvést // elfojtó zsarnok hatalom korában; [?] ugy most, az öröm, melyet a' visszanyert 's életbe léptetett joggya- // korlás minden becsületes kebelben előidéz, kétszeres mértékben dagasztja mellemet. Kétszeresen // mondom; mert ámbár mint előkelő kún birtokos és elég készütséggel fölruházott [!] egyén, nem csak // remény nélkül állék szülőföldemen lelki erőmet kifejthetni, hanem már régebben, ott megkezdett pá- // lyám' küszöbén, méltatlanságok, ne mondjam burocratai fondorkodások által megfosztattam azon // édes reménytől, hogy, mélyen gyökerezett szabadelműségemnél [!] fogva, oly annyira alázott véro- // konim közt nyugalommal élhessem le napjaimat. Innen történt, hogy ősi javaimtól távolabb vonulva, // 's nagyrészt megválva, nem az ott rendszerezett alacsony csuszás-mászás és nepotismusi kárhuzatos // pártfogás utján, hanem a' hon anyavárosában személyes tehetségeim súlyánál fogva érdemeljem ki // azon állást, melyet közjóra munkálva maiglan viselek. //

Feledve azonban a' mult idők mostohaságait, jelennen legédesb kötelességemnek érzem pol- // gártársaimmal együtt élvezni azon jogokat, miknek józan alkalmazására minden honfi, ki magában erőt érez, egyiránt hivatva van. //

Nem akarok sehohol bárminő ügyben izgató vezérszerepet viselni. Távol legyen! Ezért, mun- // kával párosult csendben eddig töltött éltém napjai eléggé kezeskednek. Nem szándokom bizalmat- // lanság magvát hinteni polgártársaim közé: de, hogy némi figyelmeztetéssimmel anyagot nyujtsak a' // nemzeti gyűlésre küldendő kiskún követ' elválasztása iránti előleg tanácskozmány- és értekezés // szőnyegére: az illedelmet és szerénységet távul sem látom avval megsértve lenni, sőt ollyasmire jo- // gosítva érzem magam, annál is inkább, mivel a' választásban személyesen részt vennem aligha en- // gedendik körülményim.

Nagy baja volt az eddigelő a' kún népnek, miszeriat [!] a' hivatalos tekintetűek [!] zibbasztó karjai // közt ringatva csak olly egyénekben kénytelenítették méltánylani a' polgári érdemet, kiknek egyszers- // mind tiszti intézkedéseitől, befolyásától függő vala. Ebből származott, hogy kerületeinkben általán // fogva hivatal adott nyomatókat embernek, nem pedig ember a' hivatalnak. Sőt, a' tisztikar zárt körén // kívül álló bárminő mivel és szilárd jellemű egyén, ha a' közügyekhez szózatával járulni vagy hivatal- // beliek eljárása ellen panaszolkodni merészelt, csak megvetésre, üldözésre, végül börtönre tarthatott // számot. — E' basai hatalom által előidézett 's gyámolva gyámolt tévtanok 's hibás elvek-meg // szolgalelkűség' ideje azonban hála! már lejárván: igenis méltó, mikép szabad kerületünkben örökre // száműzettesenek; kiváltkép most, a' követválasztásnál illy zavaros eszmék többé föl ne tünjenek; // és merőben szilárd jellem, és tudományos miveltség vetteszenek működésünkben az érdemek mér- // legébe. //

Édes honunk jelennen rendkívül veszélyes állapot előcsarnokánál áll. A' hongyűlésen meg- // jelenő követek lelkessége, helyes tapintata, a' bel- és kül viszonyok' alapos ismerete azon főkéllékek, // miknek

⁵ MEZŐSI: *i. m.* 558.

öszvehangzó közreműködése által háríthatni el a' fenyegető romlást, kifejleszthetni 's biztos// alapra fektethetni a' nemzet új szabadságát. -//

Válasszanak azért önök, polgártársaim olly egyént követül, kit nem kerületi hivataloskodás, // ezen érdemnek hiún sőt gyakorta balgául keresztelt sajtóság, hanem polgári erény, jelesen / hazaszerelme és kellő értelmesség tünteti ki a' nép sorából; ki a' nemzet boldogságának eszközlésé-// hez férfiasan járulni tud, mer és akar egyszersmind; kinek lelkülete népnemó 's lábnyaló eszmék ál-// tal soha meg nem volt fertőztetve. — Tegyük félre minden mellékes nézeteket, mik e' nagyszerű// czélnak elérését bármi részben hiúság mártalékául [!] vetnék oda. Igényli ezt a' Jász-kún kerület bel-// szerkezetének a' jövő nemzetgyűlésen részletes intézkedés alá vétetése is. — Éljen a' szabadság, // egyenlőség és testvériség! —//

Pesten, jun. 5-kén 1848.

Jerney János s. k.

h. ügyész, az országos statistikai hivatal- és magyar tudományos// társaság' rendes tagja.

Jerney János, az őshazakutató nyelvész itt közölt választási röpirata teljességgel ismeretlen a szakirodalomban. Jerney kiskundorozsmai kun redemptus családból származott, de szabadelvű gondolkodása miatt nem kapott a végzettségének és képességeinek megfelelő hivatalt a Jászkunországban, majd egy családi örökségi pert követően el is költözött a Kiskunországból.⁶ Pesten telepedett le, ott érte a forradalom, március végén belvárosi, Molnár utcai lakosként szerepelt a nemzetőrök listáján, május elején pedig a Fényes Elek vezette Statisztikai Hivatal alkalmazottja lett.⁷

Jerney nem nevezi meg röpiratában a követjelöltjét. Lehet, hogy Petőfit akarta támogatni, mert gondolatmenete helyenként föltűnően megegyezik a magát ajánló költő alább következő proklamációjának érveivel. Az is elképzelhető, hogy — Petőfinél sokkal burkoltabban — ő is magát ajánlotta, s mint „neves kiskun hazafi”, éppen azokra a fiatal értelmiségiekre számított, akikre Petőfi is támaszkodni kívánt. A választók csaknem fele a két déli városból (Kiskundorozsma, Kiskunmajsa) került ki, ahonnan Jerney származott, ahol leginkább ismerték. Ha a négy északi helység (Lacháza, Kunszentmiklós, Szabadszállás, Fülöpszállás) választói megoszlottak volna pl. Petőfi és Nagy Károly között, Jerney akár nyerhetett volna. Csakhogy a dorozsmaiak, majsaiak meg sem jelentek Szabadszálláson a választáson június 15-én. Dorozsmát egyedül az a Balajthy Vendel képviselte, aki a jászberényi központi bizottmány nevében a választás tisztaságára volt hivatott ügyelni, s akit még követnek is jelöltek a helyszínen, de ő Nagy Károly javára visszalépett. Balajthy egyébként Jerney sógora volt, és egymás ellen viselt örökségi perük veszteseként — ellensége.⁸ Végül is olyan követet választottak Szabadszálláson, amilyen ellen röpiratában Jerney agitált.

A választást követően a dorozsmaiak is petícióval fordultak az országgyűléshez, mint Petőfi, ők is új választást kértek (bár más érvekkel!), de az ő ügyükben sem született érdemi döntés.

⁶ GYÁRFÁS István: *Jerney János emlékezete* (MTA Emlékbeszédek I.9., Bp. 1883.) 19.

⁷ OL 1848-as kisnyomatványok. R. 32. 2. cs.

⁸ MEZŐSI: *i.m.* 590, GYÁRFÁS: *i.m.* 19.

III. A kis-kúnokhoz. Petőfi Sándor. (Június, 1848.) Nyomt. Beimelnél. [1] lev., [2] p., [42 + 33] sor, 28,5 × 21 cm
 (Az alább közölt szöveget a *Petőfi Sándor Összes művei. V.* (Bp. 1956.) 95–97. p. alatt közölt, a Petőfi Múzeum V. évf. 91–94. p.-ból átvett röpirat-szöveggel hasonlítottuk össze. Az eltéréseket lábjegyzetekben közöljük.)

A kis-kúnokhoz.¹

Polgártársaim és hazámfiak! hazámfiak² nemesak mint magyarok, hanem úgy is mint³ kúnok,⁴ mert Kis-
 //Kunságban születtem. Ugy hiszem emlékeztek⁵ még arra az alacsony köpcös⁶ mészárosra, ki egykor
 a⁷//félegyházi, szabadszállási és szentmiklósi mészárszékeket árendálta; az az én apám. Nem gondolnám,
 // hogy ötet egészen elfelejtettetek volna, mert hiszen akkor, míg⁸ itt lakott, minden becületes ember sze-
 //rette ötet közületek, minthogy a becületes emberek szeretik egymást. De én rám nehezen fogtok emlé-
 //kezni, én⁹ még gyermekkoromban!¹⁰ elszakadtam közületek, s¹¹ azóta csak nagyon ritkán juthattam
 ahhoz¹²// az örömhöz, hogy kedves szülőföldemet¹³ meglátogathattam.¹⁴ Ennél fogva, nem mervén
 bizvást remélni,¹⁵// hogy köztetek szószólóm akad, magam vagyok kénytelen a szószóló¹⁶ lenni
 magamért.//

Igazság szerint nem is magamért, hanem ti¹⁶ értetek szólok, legalább azon jó szándékból, hogy elő-
 //mozdítsam a javatokat. Én szerszámnak ajánlom magam a ti kezeitekbe, semmi másnak.
 Magyarország// az utóbbi időkben sokat tett, de még korán sem¹⁷ tett meg mindent arra,¹⁸ hogy boldog és
 szabad legyen. . . .// mert minden nemzetnek ez a két fő célja:¹⁹ boldogság és szabadság. Magyarország
 eddig egy nyers fe-//nyőfa volt, most²⁰ már le van vágva, és föl van deszkákra fűrészelve²¹, de még nincsen
 ám meggyalulva, // pedig előbb meg kell gyalulni, hogy asztal készüljön belőle, az²² a dicső asztal,
 melyhez²³ majd odaül²⁴ ven-//dégeskedni a két földi istenség: a boldogság és szabadság.//

A mint mondtam, Magyarország gyalulatlan deszka, ti most megakarjátok²⁵ gyalulni, jól²⁶ van, én
 aján-//lom magamat a ti kezeitekbe egyik gyalúnak.²⁷ Annyit jó lélekkel mondhatok, hogy én már
 megpróbált// gyalú²⁸ vagyok, meggyalultam sok faragatlan tuskót, és nem esett rajtam csorba.
 Ennek²⁹ a cifra³⁰ be-//szédnek egyszerű értelme az, hogy közeledik az országgyűlés, az országgyűlésre
 követeket kell válasz-//tani. . . . ha³¹ engemet³² megválasztotok követnek, én azt dicsőséggemnek fogom
 tartani, ti³³ pedig úgy³⁴ hiszem, // nem vallotok velem sem kárt sem³⁵ szégyent.//

Ez elég világosan van mondva, minden ember megértheti, sőt némelyek tán azt³⁶ fogják rá mondani, //
 hogy nagyon is világos.³⁷ Meglehet, de nem tehetek róla. Már az a jó vagy rossz szokásom meg van, a // mint
 veszszük, hogy³⁸ mindig őszintén és himezés hámázos³⁹ [!] nélkül szoktam beszélni. Abban a
 pillantásban⁴⁰// vágnam ki nyelvemet, a melyben⁴¹ nem úgy szólna, mint szívem érez.⁴² Egyébiránt ha az
 őszinteség hiba, // úgy az nem az én hibám, hanem az egész magyar nemzeté, mely⁴³ őszinte volt a világ
 teremtése óta, // és én, megvallom,⁴⁴ nem akarok jobb lenni nemzetemnél, azt akarom, hogy legyenek meg
 bennem a ma-//gyar nemzet jó és rossz szokásai egyiránt,⁴⁵ legyen tetőtől⁴⁶ talpig magyar.//

Igy gondolkodom én, azért nem csürtem csavartam⁴⁷ a dolgot, hanem kimondtam kereken,⁴⁸ hogy //
 szándékom követté lenni, ha megválasztotok, atyámfiak. Miért ohajtom⁴⁹ éppen azt, hogy ti
 választatok⁵⁰// meg követnek? azért,⁵¹ mert ez a föld, a melyen⁵² ti laktok, ez a szép Kis-Kunság az⁵³ én

¹ A KIS-KUNOKHOZ ² Hazámfiak ³ úgy is, mint ⁴ kúnok. ⁵ Ugy hiszem, emlékeztek ⁶ köpcös ⁷ a ⁸ míg ⁹ emlékezni: én ¹⁰ gyermek
 korban ¹¹ közületek s ¹² ahoz ¹³ hogy szülőföldemet ¹⁴ meglátogathassam. ¹⁵ remélni, ¹⁶ kénytelen szószóló ¹⁷ itt ¹⁸ korántsem ¹⁹ tett
 eleget arra, ²⁰ főcélja: ²¹ volt, -- most már ²² fűrészelve.

²³ belőle, az a ²⁴ melyhez ²⁵ odaül ²⁶ meg akarjátok ²⁷ gyalulni: jól van, ²⁸ gyalúnak, ²⁹ gyalu ³⁰ csorba, Ennek ³¹ cifra ³² választani. . . . Ha
³³ engem ³⁴ tartani, -- ti ³⁵ pedig, úgy ³⁶ kárt, sem ³⁷ némelyek azt ³⁸ nagyon világos, ³⁹ megvan a mint vesszük hogy ⁴⁰ himezés-
 hámázos ⁴¹ pillanatban ⁴² a melyben ⁴³ mint érez szívem, ⁴⁴ mely ⁴⁵ és én megvallom, ⁴⁶ egyiránt, ⁴⁷ tetőtől

⁴⁸ csürtem-csavartam ⁴⁹ kereken kimondtam, ⁵⁰ ohajtom ⁵¹ választatok ⁵² követnek? azért, ⁵³ föld, melyen ⁵⁴ Kis-Kunság, az én

szülőföldem, s// bármilly⁵⁴ közel áll az ember szívéhez az egész haza, még közelebb áll az a hely a hazában, a hol szüle-// tett. Megnyerem-e bizodalmatokat vagy⁵⁵ nem? azt ti tudjátok és az isten. . . .⁵⁶ nem becsülöm túl magamat.// nem akarok dicsekedni, de isten szent ugyse tehetségemhez⁵⁷ képest tettem annyit a hazáért, különösen a// köznéperért, hogy bizodalma érdemes legyenek. Olvassátok el azokat a könyveket, a melyeket⁵⁸ irtam, jó// rakás; abból⁵⁹ meg fogjátok látni, mennyire szerettem mindég⁶⁰ a népet és pártját fogtam és küzdöttem érte.// Könnyű most a nép barátjának lenni, most, mikor a nép az ur a hazában és a világon, de⁶¹ én már akkor// barátja voltam a népek, mikor azt még parasztnak hiták⁶² és megvetették, s⁶³ engemet szinte megvetettek// és keserűségekkel⁶⁴ illeltek, mint a nép pártfogóját. Én fáradozásaimért⁶⁵ egy jutalmat kívánok, azt a jutal-// mat kívánom, hogy olyan⁶⁶ helyre állítsatok, a hol értetek tovább is fáradozhaszak, s⁶⁷ a hol tán többet//használhatok nektek, mint eddig használtam.//

Szükségesnek láttam ezeket elmondani magamról a végett, hogy némiképen megismerjétek, hogy// legalább tudják, ki⁶⁸ és mi vagyok, a kik még nem tudták. Azt, hogy az ember így nyilvánosan beszélget// magáról, talán néminemű orczátlanságnak⁶⁹ lehet nevezni. Jól van, nevezétek orczátlanságnak,⁷⁰ vagy a// minek tetszik, de tudjátok meg: a magam hasznáért soha senki⁷¹ előtt sem szólnék egy jó szót se,⁷² s ha// most itt az orczátlanságig⁷³ vetemedtem, ezt azon szent cél⁷⁴ elérésének ohajtásából⁷⁵ tevém, hogy a hazá-// nak szolgálhaszak. . . . ha⁷⁶ ez a törekvés bűn,^{76a} ugy itt a szemem, köpjétek bele, itt a fejem, kövvezétek meg.⁷⁷

Ha valaki csakugyan dicsekedésnek veszi előbbeni szavaimat, ám vegye; megengedem hát, hogy// olyan⁷⁸ pimasz voltam, hogy hetvenkedtem, de olyan⁷⁹ alávaló sohasem⁸⁰ voltam, nem is leszek, hogy⁸¹ akár-// kinek is hízkeljedem. A legjobb alkalmam volna rá, most⁸² megszerettetni magamat veletek az által, ha az// egekig magasztalnálak benneteket, hogy ti kúnok,⁸³ ti ilyen meg ilyen⁸⁴ dicső, páratlan, hasonlithatatlan// remek emberek⁸⁵ vagytok. Ha én ezt⁸⁶ amugy hosszan⁸⁷ kacskaringósan kikanaryagatnám, tudom, nem esnék// roszul egyikteknek sem, sőt közületek többen megsimtanák a bajszukat és a hájukat,⁸⁸ s azt mondanák:// „ejnye, még is⁸⁹ derék ember ez a Petőfi, tegyük meg követnek.” Hanem azt korán se várjátok, hogy// én titeket magasztallak,⁹⁰ mert akkor szemtelenül hazudnám. Becsületemre mondom, hogy ti nem vagytok// remek emberek vagy⁹¹ eddig legalább nem voltatok. Márczius 15-éig⁹² az egész Magyarország nagyon szolgál-// lelkü, kutyai alázatosságú⁹³ ország volt, és⁹⁴ ti ebben a⁹⁵ virtusban közelebb álltatok az elsőkhöz, mint az utó-// sókhoz. Gondoljatok csak vissza arra a Szluha kapitányra, hogy süvegeltétek, hogy csuszatok mászta-// tok⁹⁶ előtt. Ah, ha eszembe jut. még most is szégyenlem magamat a ti nevetekben. A zsidók hajdan Mó-// zes⁹⁷ idejében az isten helyett egy arany borjut imádtak, de ti még lejjebb süllyedtetek, ti⁹⁸ egy ólom száma-// rat⁹⁹ imádtatok. Azonban ez az idő lejárt, és¹⁰⁰ remélem, hogy lejárt mindörökre. Fölemeltétek fejetekeket, s¹⁰¹ fölteszem rólatok, hogy soha többé meg nem hajtjátok¹⁰² semmiféle ember előtt a kerek világon. Az isten// az állatnak teremtett négy lábat, az embernek csak kettőt, azért hogy¹⁰³ egyenesen járjon és embertársai-// nak egyenest a szeme közé nézzen, mert¹⁰⁴ az ég alatt minden ember egyenlő, egynek sem szabad mások-// ra lenézni, egynek sem szabad másokra fölnézni. Nem ismerek magamnál se kisebbet se¹⁰⁵ nagyobbat.//

Ennyit akartam mondani, atyámfiak, ebből megítélhetitek,¹⁰⁶ hogyan érzek és hogyan gondolkodom.// Ha kedvetekre való vagyok, meg fogtok követnek választani, s akkor minden erőmet nagy és szent kö-// telességem teljesítésére fordítom; ha¹⁰⁷ pedig meg nem¹⁰⁸ választotok követnek, abból látni fogom, hogy kü-// lönb ember/tek¹⁰⁹ akadt, mint én, s ez hazafiú!//¹¹⁰ szívem legszebb öröme lesz, mert főohajtásom,¹¹¹ hogy én ná-// lam minden ember nagyobb tehetségü¹¹² és nagyobb buzgóságú¹¹³ legyen a magyar hazában, a mely¹¹⁴ haza,// adja a magyarok istene, hogy mindörökkön örökké éljen!

Petőfi Sándor¹¹⁵
(Június, 1848.)¹¹⁶

Nyomt. Beimelnél.¹¹⁷

⁵⁴ bármilly ⁵⁵ bizalmatokat, vagy ⁵⁶ isten. . . . ⁵⁷ isten szent ugyse! tehetségemhez ⁵⁸ a melyeket ⁵⁹ rakás; abból ⁶⁰ mindig ⁶¹ világon; de ⁶² hívták ⁶³ megvetették s ⁶⁴ keserűséggel ⁶⁵ E fáradozásaimért ⁶⁶ olyan ⁶⁷ fáradozhaszanak s ⁶⁸ tudják, hogy ki ⁶⁹ orczátlanságnak ⁷⁰ orczátlanságnak ⁷¹ soha, senki ⁷² egy szót sem, ⁷³ orczátlanságig ⁷⁴ cél ⁷⁵ ohajtásából ⁷⁶ szolgálhaszak. . . . ha ^{76a} bűn, ⁷⁷ kövvezétek meg. ⁷⁸ ⁷⁹ olyan ⁸⁰ soha sem ⁸¹ voltam, hogy ⁸² volna rá most, ⁸³ kúnok, ⁸⁴ ilyen meg ilyen ⁸⁵ páratlan, hasonremek emberek ⁸⁶ azt ⁸⁷ hosszas ⁸⁸ a bajszukat és a hajukat s ⁸⁹ mégis ⁹⁰ magasztaljalak, ⁹¹ emberek, vagy ⁹² Márczius 15-éig ⁹³ szolgállelkü, kutyaaalázatosságú ⁹⁴ volt és ⁹⁵ a ⁹⁶ csuszatok-mászatok ⁹⁷ Mózes ⁹⁸ süllyedtetek, ⁹⁹ ólomzamarat ¹⁰⁰ lejárt és ¹⁰¹ fejetekeket s ¹⁰² hajlotok ¹⁰³ azért, hogy ¹⁰⁴ nézzen, mert ¹⁰⁵ kisebbet, se ¹⁰⁶ megítélhetik, ¹⁰⁷ fordítom. Ha ¹⁰⁸ pedig nem ¹⁰⁹ emberetek ¹¹⁰ hazafiú ¹¹¹ fő ohajtásom, ¹¹² tehetségü ¹¹³ buzgóságú ¹¹⁴ a mely ¹¹⁵ ¹¹⁶ [a kritikai kiadásból hiányzik!]

A kis-kúnokhoz.

Polgártársaim és hazámfiai! hazámfiai nemcsak mint magyarok, hanem úgy is mint kúnok, mert Kis-Kunságban születtem. Úgy hiszem emlékeztek még arra az alacsony köpczös mészárosra, ki egykor a félegyházi, szabadszállási és szentmiklósi mészárszékeket árendálta; az az én apám. Nem gondolnám, hogy ötet egészen elfelejtettétek volna, mert hiszen akkor, míg itt lakott, minden becsületes ember szerette ötet közületek, minthogy a becsületes emberek szeretik egymást. De én rá nem nehezen fogtok emlékezni, én még gyermekkoromban elszakadtam közületek, s azóta csak nagyon ritkán juthattam ahhoz az örümböz, hogy kedves szülőföldemet meglátogathattam. Ennél fogva, nem mervén bizvást remélni, hogy köztetek szószólóm akad, magam vagyok kénytelen a szószóló lenni magamért.

Igazság szerint nem is magamért, hanem ti értetek szólok, legalább azon jó szándékból, hogy előmozdítsam a javatokat. Én szerszámnak ajánlom magamat a ti kezeitekbe, semmi másnak. Magyarország az utóbbi időkben sokat tett, de még korán sem tett meg mindent arra, hogy boldog és szabad legyen. ... mert minden nemzetnek ez a két fő célja: boldogság és szabadság. Magyarország eddig egy nyers fenyőfa volt, most már le van vágva, és fül van deszkákra fűrészelve, de még nincsen ám meggyalulva, pedig előbb meg kell gyalulni, hogy asztal készüljön belőle, az a dicső asztal, melyhez majd odaül vendégeskedni a hét földi istenség: a boldogság és szabadság.

A mint mondtam, Magyarország gyűhlattan deszka, ti most megakarjátok gyalulni, jól van, én ajánlom magamat a ti kezeitekbe egyik gyalúnak. Annyit jó lélekkel mondhatok, hogy én már megpróbáltam gyalulni, meggyalultam sok faragtalan tuskót, és nem esett rajtam csorba. — Ennek a czifra beszédnek egyszerű értelme az, hogy közeledik az országgyűlés, az országgyűlésre követeket kell választani. ... ha engemet megválasztotok követnek, én azt dicsőségemnek fogom tartani, ti pedig úgy hiszem, nem vallotok velem sem kárt sem ségységet.

Ez elég világosan van mondva, minden ember megértheti, sőt némelyek tán azt fogják rá mondani, hogy nagyon is világos. Meglehet, de nem tehetek róla. Már az a jó vagy rossz szokásom meg van, a mint veszeszük, hogy mindig őszintén és himezés hámázos nélkül szoktam beszélni. Abban a pillantásban vágnám ki nyelvemet, a melyben nem úgy szólna, mint szívem érez. Egyébiránt ha az őszinteség hiba, úgy az nem az én hibám, hanem az egész magyar nemzeté, mely őszinte volt a világ teremtése óta, és én, megvallom, nem akarok jobb lenni nemzetemnél, azt akarom, hogy legyenek meg bennem a magyar nemzet jó és rossz szokásai egyiránt, legyenek tetőtől talpig magyar.

Igy gondolkodom én, azért nem csűrtem csavartam a dolgot, hanem kimondtam kereken, hogy szándékom követté lenni, ha megválasztotok, atyámfiai. Miért ohajtom éppen azt, hogy ti választotok meg követnek? azért, mert ez a föld, a melyen ti laktok, ez a szép Kis-Kunság az én szülőföldem, s bármily közel áll az ember szívéhez az egész haza, még közelebb áll az a hely a hazában, a hol született. Megnyerem-e bizodalmatokat vagy nem? azt ti tudjátok és az isten. ... nem becsülöm túl magamat, nem akarok dicsekedni, de isten szent ugyse tehetőségemhez képest tettem annyit a huzáért, különösen a köznépért, hogy bizodalomra érdemes legyenek. Olvassátok el azokat a könyveket, a melyeket irtam, jó rakás; abból meg fogjátok látni, mennyire szerettem mindég a népet és pártját fogtam és küzdöttem érte. Könnyű most a nép barátjának lenni, most, mikor a nép az ur a hazában és a világon, de én már akkor barátja voltam a népnek, mikor azt még parasztnak hiták és megvetették, s engemet szinte megvetettek és keserűségekkel illettek, mint a nép pártfogóját. Én fáradozásaimért egy jutalmat kívánok, azt a jutalmat kívánom, hogy olyan helyre állítsatok, a hol értetek tovább is fáradozhassak, s a hol tan többet használhatok nektek, mint eddig használtam.

Szükségesnek láttam ezeket elmondani magamról a végett, hogy némiképen megismerjétek, hogy legalább tudják, ki és mi vagyok, a kik még nem tudták. Azt, hogy az ember így nyilvánosan beszélget magáról, talán némiképen orcátlanságnak lehet nevezni. Jól van, nevezétek orcátlanságnak, vagy a minék tetszik, de tudjátok meg: a magam hasznáért soha senki előtt sem szólnék egy jó szót se, s ha most itt az orcátlanságig vetemedtem, ezt azon szent csel elérésének ohajtásából tettem, hogy a hazának szolgálhassak... ha ez a törekvés bűn, úgy itta szemem, köpjétek bele, itt a fejem, kövezzétek meg.

Ha valaki csakugyan dicsekedésnek veszi előbbeni szavaimat, ám vegye: megengedem hát, hogy olyan pimasz voltam, hogy hetvenkedtem, de olyan alávaló sohasem voltam, nem is leszek, hogy akárkinek is hízkeljek. A legjobb alkalmam volna rá, most megszeretlenni magamat veletek az által, ha az egekig magasztalnálak benneteket, hogy ti kúnok, ti ilyen meg ilyen dicső, páratlan, hasonlíthatatlan remek emberek vagytok. Ha én ezt amugy hosszan kacskoringósan kikanyargatnám, tudom, nem esnek rosszul egyiketeknek sem, sőt közületek többen megsimítanak a hajszukat és a hajukat, s azt mondának: „ejnye, még is derék ember ez a Petőfi, tegyük meg követnek.” Hanem azt korán se várjátok, hogy én titeket magasztallak, mert akkor szenttelenül hazudnám. Becsületekre mondom, hogy ti nem vagytok remek emberek vagy eddig legalább nem voltatok. Marcius 15-kéig az egész Magyarország nagyon szolgálkú, kutyai alázatosságú országvolt, és ti ebben a virtushoz közelebb álltatok az elsőkhöz, mint az utószókhöz. Gondoljátok csak vissza arra a Szluha kapitányra, hogy süvegellétek, hogy csuszátok mászatok előtte. Ah, ha eszembe jut, még most is szégyenlem magamat a ti nevetekben. A zsidók hajdan Mózes idejében az isten helyett egy arany borjut imádtak, de ti még lejjebb süllyedtetek, ti egy ólom szamarat imádtatok. Azonban ez az idő lejárt, és remélem, hogy lejárt mindörökre. Fölemellétek fejeteket, s fölteszem rólatok, hogy soha többé meg nem hajtjátok semmiféle ember előtt a kerek világon. Az isten az állatnak teremtett négy lábat, az embernek csak kettőt, azért hogy egyenesen járjon és embertársainak egyenest a szeme közé nézzen, mert az ég alatt minden ember egyenlő, egynek sem szabad másokra lenézni, egynek sem szabad másokra fölneézni. Nem ismerek magammal se kisebbet se nagyobbbat.

Eznyt akartam mondani, atyámfiai, ebből megítélhetitek, hogyan érzek és hogyan gondolkodom. Ha kedvetekre való vagyok, meg fogtok követnek választani, s akkor minden erőmet nagy és szent kötelességem teljesítésére fordítom; ha pedig meg nem választotok követnek, abból látni fogom, hogy különben embertek akadt, mint én, s ez hazafélti szívem legszebb öröme lesz, mert főohajtásom, hogy én nálam minden ember nagyobb tehetségű és nagyobb buzgóságú legyen a magyar hazában, a mely hazát adja a magyarok istene, hogy mindörökkön örökké éljen!

Petőfi Sándor.

(Június, 1848.)

Nyomt. Bejmelés.

Petőfinek erre a hangvétele miatt híressé vált proklamációjára legelőször maga a költő hivatkozik, de vele csaknem egyidőben kunszentmiklósi kortese és barátja, Bankós Károly is.⁹ Szövege viszont évtizedekig ismeretlen marad, a költő első monográfusa, Zilahy Károly is csak utal rá — alighanem a Bankós cikke nyomán.¹⁰

Egy eredeti röplap aztán előbukkan 1881-ben, amikor Benke István közreadja a maga ajándékba kapott példányát a sepsiszentgyörgyi *Nemere* című lapban. Az erdélyi származású Benke 1874-től 1881-ig a kunszentmiklósi algimnáziumban tanított, s távozásakor — 1881 nyarán — kapta a röplapot Lesták Ambrus helybeli orvostól.¹¹ A közlő — az adományozó szavai nyomán — programbeszédnek állítja a proklamáció szövegét, „... melyet a költő Szabadszálláson... 1848 június havában mondott el.[!]... Benke még csak azt az adatot említi fel, hogy Lesták barátja volt az, ki a költőt e kritikus helyzetben saját testével megvédte.”¹²

A *Nemere* szövegét sorra vették át a fővárosi lapok 1881 őszen, telén, s az újabb közlések szövegromlásokkal, sőt félremagyarázásokkal is jártak.¹³ Még a publikációs hitelességére kényes *Petőfi Múzeum* sem közvetlenül a *Nemere* nyomán közöl,¹⁴ viszont a *Petőfi Múzeum* szövegét veszi át a Havas Adolf szerkesztette első kritikai kiadás.¹⁵

⁹ „Lejöttem szülőföldemre Kis-Kunságba, proklamációt osztottam szét a nép között, azt az egész kerület választóinak igen nagy része lelkesedéssel fogadta...” (Petőfi nyílt levele; PH 1848. jún. 21., 573.) — „Petőfi Sándor e napokban proklamációt osztatott el közöttünk... mellyben... minden himezés hámozás nélkül őszintén kimondja, hogy ha kedvünk van őt megválasztani követnek, biz ő elfogadja a követséget; ha pedig mást választunk, örülni fog rajta, ha nálánál külön emberünk akad.” (Bankós K. levele, PH 1848. jún. 27., 593.)

¹⁰ Zilahy idéz Petőfi nyílt leveléből, és csillag alatt, lábjegyzetben fűzi a „proklamációt osztattam szét...” részhez: „E proklamációnak saját személyére vonatkozó részében kijelenti Petőfi, hogy ha képviselőül megválasztják, elfogadja; ha méltóbb embert kapnak nálánál, örömmel visszavonul.” (ZILAHY Károly: *Petőfi Sándor életrajza*. Pest, 1864. 113.)

¹¹ Benke István 1849-ben született Brassóban. Rákosszentmihályon halt meg 1915-ben. A pesti teológia elvégzése után külföldi tanulmányutat tett, ezt követően tanított Kunszentmiklóson, aztán Sepsiszentgyörgyön. Itt igazgató volt a ref. liceumban, majd Rákosszentmihályon lelkészkedett. Több lapban publikált teológiai, tanügyi, szépirodalmi cikkeket. Lesták Ambrus 1813-ban született, 1891-ben halt meg Kunszentmiklóson. 1842-től városi sebész, majd alorvos ugyanott. 1848 őszen nemzetőrként részt vett a délvidéki harcokban: („Lesták urat. jó, hogy elhoztuk, nincs egyéb orvosunk.” — írja levelében az egyik kunszentmiklósi nemzetőr 1848. nov. 28-án. BORS Károly: *Kunszentmiklós város történeti adatai*. Uo. 1892. 185.)

¹² Lesták választási szerepére, Petőfihez fűződő viszonyára korabeli hivatkozásunk nincs. De: „Petőfinek Kunszentmiklóson való szereplése teljesen édesapám barátságával függött össze [...] Vonzalmával ezenkívül még néhai Lesták Ambrus községi orvost tüntette ki Kunszentmiklóson.” (Bankós Irén levele, megj.: Dunamellék-Kiskunság, Kunszentmiklós, 1928. jan. 4.)

¹³ Így pl. a PHírl 1881. évf. 218. sz.: „Petőfi programbeszéde a fülöp-szállási[!] választókhoz.”

¹⁴ „Az alább közlendő nyílt levél [...] Megjelent először a székelyföldi (sepsiszentgyörgyi) *Nemere* című lapban 1881. aug. elején, ... s onnan kiadta többek közt a Koszoru (VI. k. 269—274.) s Baróti is „Petőfi újabb reliquiái”, 8—13. l. [...] A Baróti közlésében több szemmel-látható hiba van, mi a *Nemere* szövegét adjuk a Magyar Polgár 1881. 180. számából.” (Petőfi Múzeum 1892. 4. sz., 91—94.)

¹⁵ *Petőfi Sándor összes művei* (I—VI., Bp. 1892—1896.)

A következő, az MTA hét kötetes kritikai kiadása az V. kötetben közli a proklamáció szövegét. A kísérő jegyzet szerint „Eredeti röplap helyéről nincs tudomásunk. A sepsiszentgyörgyi Nemeréhez nem jutottunk hozzá, ezért szövegét a PM (V, 91—94. l.) közlése szerint adjuk.”¹⁶ A Lesták Ambrustól származó, 1881-ben közölt példány lelőhelye tehát ismeretlen (talán a Benke család birtokában van?), de a PÖM V. kötete megjelenése óta sem bukkant elő újabb példány¹⁷, így jelenleg a kunszentmiklósi gimnáziumé az egyetlen ismert eredeti darab.

A 117 jegyzetben föltüntetett eltérések legnagyobb része (mintegy kétharmada!) írásjel, ékezet és más ortográfiai különbség. Az eredeti röplap összesen kilenc szóval tartalmaz többet, két szórendi eltérés van, öt szócsere (más szó van az eredetiben!), és húsz szóalak-változat, — főleg a toldalékolásban. Érdeemes külön is kiemelni, hogy a nehézkes „hasonremek” helyén az eredetiben „hasonlíthatatlan remek” olvasható, ugyanígy a „kutyaalázatoságú” helyén „kutyai alázatoságú”. (Lásd 86., ill. 93. számú lapalji jegyzet!)

Ugyancsak említést — és megfontolást — érdemel a „többen megsimítanak a bajszukat és a hájukat” kifejezés a „hajukat” helyett: aligha sajtóhiba ez, így talán még szemléletesebb a kifejezés.

* * *

A közlemény végén szólnunk kell arról is, hogy a *Pesti Hírlap* -kötetek származásáról nincs megbízható adatunk. Semmiféle kéziratos bejegyzés nincs, ami a lehetséges possessorok kiderítésében segítené. Annyit tudunk, hogy az iskola ebben az időben periodikumokat nem járatott, valamennyi korabeli lapunk külső adományozótól származik. Az előfizetők közt számba jöhet a városi magisztrátus, esetleg az iskolát fenntartó református egyház, Fördös Lajos lelkész vagy Kelemen Gergely „professzor”. A kérdés eldöntésében sajnos nem segít a iskola könyvtárának 1908-ból származó nyomtatott katalógusa sem.¹⁸

Ákárhonnán is érkezett könyvtárunkba ez a darab, tartalma irodalom- és könyvtörténetünknek egyaránt nyeresége, s megőrzői, a gimnázium volt könyvtárosai elismerést érdemelnek gondosságukért.

¹⁶ *Petőfi Sándor összes művei* (I–VII., az MTA kritikai kiadása, Bp., 1951–1964.)

¹⁷ Kiss József, az új kritikai kiadás szerkesztője szíves szóbeli közlése után.

¹⁸ PÁTKAY Imre: *A Kunszentmiklósi Református Gimnázium könyvtárának katalógusa*. Kunszentmiklós, Schwarcz ny., 1908.

MIHÁLY BALOGH

**Imprimés de petit format de 1848 découverts
dans une bibliothèque scolaire**

Dans la bibliothèque du lycée Damjanich János' /autrefois lycée calviniste Baksay Sándor' à Kunszentmiklós, l'auteur a découvert trois pièces uniques imprimées /trois proclamations destinées aux élections des députés en 1848./ Deux en émanent de Sándor Petőfi, une du linguiste János Jerney. La plus importante en est l'exemplaire original de la proclamation de Petőfi rédigée à l'occasion des élections /*A kiskunokhoz*/. La littérature ne connaissait ce document que par des communications de troisième et quatrième main, et celles-ci contenaient nombre de fautes. Les deux autres imprimés se rattachent également à l'élection des députés dans le Kiskunság en 1848, moment où par des moyens tout à fait antilégaux les autorités locales empêchèrent que Sándor Petőfi se pose en candidat. Les textes sont accompagnés de notes.